

*А.В. Баранова – магістрант Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка;
науковий керівник – д-р пед. наук, проф. Н.Н. Чайченко*

ПРАВА ЛЮДИНИ У СТРУКТУРІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

В період становлення України як правової держави питання прав людини та їх порушення стає однією з важливих соціальних проблем. Конституція України закріплює пріоритет прав людини [1], тобто в Україні визнаються та гарантуються права і свободи людини та громадянина у відповідності до загально визнаних принципів та норм міжнародного права. Це означає, що в українському суспільстві визнаються свобода слова та політичних поглядів, свобода думки, свобода переміщення тощо. Проте порушення прав людини в державі є реальною проблемою: високий рівень безробіття молодих спеціалістів, затримки заробітної плати вчителям, стипендій студентам, недоступність для населення отримання потрібної освіти або медичних послуг тощо. Це свідчить про те, що Україна ще не досягла рівня правової держави, в якій влада та політика підкоряються праву, а влада Конституції та закону є абсолютною та безперечною.

Само по собі проголошення визнання прав людини є недостатнім. Крім прийняття відповідних законів та відпрацювання механізмів їх виконання державою та її інститутами, необхідно, щоб цінність прав та свобод людини вкоренилася у свідомості суспільства та кожної особистості. Якщо людина не усвідомлює цінності свої прав, вона не зможе ані отримати, ані використати, ані захистити їх [3, с. 81].

Знання, усвідомлення, визнання цінності прав та свобод людини і відповідна поведінка складає правову культуру особистості. Тому формування високого рівня правової культури кожного громадянина є запорукою визнання та дотримання прав людини а також становлення України як правової держави.

Культура як загальний спосіб існування людини є соціально нормативною. Культурні норми – це перші історичні норми, які передували релігії, естетиці, моралі. В ході історичного розвитку суспільства найбільш значущі для нього норми стали юридичними, виникло право як один з інститутів культури. Тому правова культура є тісно пов'язаною з іншими видами культури – моральною, естетичною, релігійною тощо, але, мабуть, дещо важливішою за інші через значущість для всього суспільства, для виконання загально соціальних завдань держави. Функціонування правової держави неможливо без високого рівня правової культури суспільства, бо остання є складовою частиною і найважливішою засадою демократії, запорукою верховенства правового закону в суспільстві [2].

Термін “правова культура” використовується у двох розуміннях – широкому (як сукупність правових досягнень суспільства) та більш вузькому (як ступінь та характер правового розвитку особистості чи групи людей). Можна сказати, що перше розуміння є більш теоретичним, філософським та

культурологічним, друге ж більш притаманне юридичним, психологічним та педагогічним дослідженням.

За носієм правову культуру можна розділити на правову культуру суспільства – різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства; та правову культуру особистості – обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особи, які забезпечують її правомірну діяльність [4, с. 508-512]. Безперечним є те, що ці види культури взаємопов'язані та взаємозумовлені. Суспільство, в якому живе людина зумовлює рівень правової культури особистості, а рівень правової культури суспільства визначається рівнем правової культури його членів.

Права та свободи людини та громадянина відображаються в кожному з компонентів правової культури особистості. Так інтелектуальний або інформаційний компонент передбачає рівень знань Конституції України, тих положень, в яких відзначені основні права та свободи особистості, таких міжнародних документів як Декларація прав людини, її основних положень та принципів. Кожна людина повинна знати про ООН та її мету, про уповноваженого з прав людини та його основні повноваження, про механізми захисту прав людини, про Раду безпеки ООН та Європейський суд з прав людини тощо.

Ціннісно-емоційний або психологічно-емоційний компонент являє собою систему ціннісних орієнтацій в сфері права, переживання особистості стосовно того чи іншого правового факту, стійке емоційне ставлення до правової дійсності. Тобто мало знати про існування прав людини, людина повинна бути переконаною в значущості цих прав для життя людини та існування людства. Права людини повинні займати високе місце в рейтингу цінностей особистості, бути значно вище матеріальних цінностей. Дотримання прав та свобод людини повинно бути внутрішнім мотивом діяльності особистості, необхідною умовою психологічного комфорту людини.

Діяльність людини в правовій реальності суспільства характеризує діяльнісний або поведінковий компонент правової культури особистості. Високий рівень правової культури людини визначається з одного боку додержанням прав людини при взаємодії особистості з іншими людьми (щодо прав та свобод інших), а з іншого боку в правовій активності щодо відстоювання своїх прав у разі їх порушення (звернення до суду, інших державних органів тощо).

Таким чином, додержання прав та свобод людини в нашій державі можливе лише за умови високого рівня правової культури кожного громадянина.

Література

1. Конституція України. – Харків: Право, 1996. – 68 с.
2. Олійничук Р. Проблеми формування правової свідомості та правової культури в українському суспільстві // Юридичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 65-68.

3. Права женщин в России: исследование реальной практики их соблюдения и массового сознания. – Т.1. – М.: МФФ, 1998. – 392 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник: Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001 – 656 с.

Баранова, А.В. Права людини у структурі правової культури особистості [Текст] / А.В. Баранова; наук. кер. Н.Н. Чайченко // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р., м. Суми). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 15-17.